EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

EDUSKUNNAN KANSLIA

MATKAKERTOMUS

21.05.2024
EDK/700/01.06.03/2023

Tuire Taina
Valiokuntaneuvos
Maa- ja metsätalousvaliokunta
Valiokuntasihteeristö

Maa- ja metsätalousvaliokunnan delegaatio vieraili Brasiliassa 20.-28.4.2024

Yleistä

Valiokunnan matkalle osallistuivat puheenjohtaja Jenna Simula (ps), varapuheenjohtaja Anne Kalmari (kesk), jäsenet Markku Eestilä (kok), Veronika Honkasalo (vas), Laura Huhtasaari (ps), Antti Kangas (ps), Milla Lahdenperä (kok), Anders Norrback (r), Pirita Rantanen (sdp) ja Paula Werning (sdp) sekä valiokuntaneuvos Tuire Taina (10+1).

Suomen suurlähettiläs Johanna Karanko vastasi ohjelman järjestämisestä ja osallistui ohjelmaan niin Paranán osavaltiossa kuin pääkaupunki Brasíliassa. Myös vanhempi neuvonantaja Matti Landin Business Finlandista ja maatalouden asiantuntija Francisco Fido Fontana olivat osallistuneet ohjelman järjestelyihin ja olivat mukana delegaation tapaamisissa Paranássa ja Brasíliassa. Paranássa tapaamisiin osallistui myös Suomen kunniakonsuli Roseanne Fontana sekä Brasíliassa osin edustuston päällikön sijainen Ahti Törrönen ja koordinaattori Vitor Sion suurlähetystöstä. Yritysvierailuilla ja tapaamisessa bioenergian tuottajajärjestön kanssa mukana oli myös suomalaisten yritysten, kuten Valmetin, Ponssen ja Wärtsilän, edustajia.

Brasilian valintaan matkakohteeksi vaikuttivat valiokunnassa erityisesti maan merkitys maatalouden tuottajana ja viejänä sekä Brasilian laajat istutusmetsät ja luonnonmetsien tilanne erityisesti metsäkadon näkökulmasta. Brasilia on maailman suurimpia maataloustuottajia sekä EU:n ja Yhdysvaltojen jälkeen suurin maatalouselintarvikkeiden viejä. Brasilian väkiluku oli vuoden 2022 väestönlaskennan mukaan noin 203 miljoonaa, mikä on alle puolet EU:n väestömäärästä. Brasilia on kuitenkin pinta-alaltaan Etelä-Amerikan suurin ja maailman viidenneksi suurin valtio ja kaksi kertaa Euroopan unionin alueen kokoinen. Brasilian maapinta-ala on 851 miljoonaa hehtaaria, mistä maataloustuotantoon liittyvässä käytössä on yhteensä noin 26 prosenttia. Maapinta-alasta noin 7 prosenttia (61 milj. ha) on kasvinviljelyssä ja 19 prosenttia laitumena (164 milj. ha). Metsätalouden istutusmetsien pinta-ala on puolestaan 1,2 prosenttia (9,9 milj. ha) maan pinta-alasta. Luonnontilaisia alueita on arviolta kaksi kolmasosaa (66,3 prosenttia) pinta-alasta, ja näillä alueilla sijaitsee merkittävä osa maailman monimuotoisuudesta.

Matkaohjelma

Valiokunnan delegaation matkaohjelmassa painottuivat tutustuminen maa- ja metsätalouteen ja laajemminkin biotalouteen sekä niiden kehitykseen erityisesti 2000-luvulla. Delegaatio aloitti tutustumisen Brasilian maa- ja metsätalouteen maan eteläosasta Paranán osavaltiosta, missä delegaatio siirtyi ensin maanantaina Curitiban kaupungista luoteeseen kohti Ponta Grossaa ja Carambeita ja sieltä edelleen Telémaco Borbaan. Maatalouden osalta vierailukohteina oli Paranássa kasvintuotantoon ja maitotalouteen painottuneita maatiloja, mallastehdas sekä maatalouden tutkimuslaitoksia. Telémaco Borbasta delegaatio jatkoi tiistaina edelleen pohjoiseen Ortigueiraan, missä sijaitsee metsäteollisuusyritys Klabinin paperitehdas, ja Londrinan lentokentälle. Metsätalouteen delegaatio tutustui Paranássa vierailuilla metsäyhtiön suojelumetsiin, taimitarhaan sekä paperitehtaaseen.

Pääkaupungissa Brasíliassa delegaatio vieraili keskiviikkona liittovaltion maatalouden tutkimuskeskuksessa Parambassa, istutusmetsäteollisuutta edustavassa keskusjärjestössä (IBA, Brazilian Tree Industry) sekä liittovaltion senaatissa ja kansalliskongressissa. Senaatin maatalousvaliokunnassa delegaatiolla oli valiokunnan puheenjohtaja Alan Rickin johdolla yhteinen julkinen keskustelutilaisuus, joka välitettiin verkkolähetyksenä senaatista. Lisäksi delegaatio tapasi keskiviikkona tarjoamallaan työlounaalla Brasilian alkuperäiskansojen ja alkuperäiskansa-asioista vastaavan ministeriön edustajia sekä vieraili maatalousministeriössä. Illalla suurlähettilään residenssissä oli vastaanotto, jonne oli kutsuttu delegaation päivän aikana tapaamien tahojen sekä muita maa- ja metsätalousalan toimijoiden edustajia.

Torstaina delegaatio vieraili Brasíliasta käsin Goiásin osavaltiossa biologisia torjuntamenetelmiä käyttävällä tilalla, jolla viljellään soijapapuja, maissia, auringonkukkia ja seesaminsiemeniä. Vierailun jälkeen delegaatiolla oli työlounas Brasilian maataloustuottajia edustavan järjestön (CNA, Confederation of Agriculture and Livestock) kanssa. Illalla delegaatio oli vielä Brasilian sokeriruokoteollisuutta ja bioenergiasektoria edustavan järjestön (Unica, Brazilian Sugarcane Industry and Bioenergy Association) vieraana. Jäljempänä on kuvattu Brasilian maa- ja metsätaloutta delegaation matkan aikana saatujen tietojen ja käytyjen keskustelujen pohjalta sekä eräitä muita yleisemmin maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialan kannalta kiinnostavia havaintoja Brasilian biotaloudesta ja lainsäädännöstä.

Maatalous Brasiliassa

Brasilian maataloustuotannon kehitystä pidetään yleisesti suurena menestystarinana, sillä maa oli vielä 1960-luvulla voimakkaasti riippuvainen maataloustuotteiden tuonnista ja sai mittavia ruokalahjoituksia ulkomailta nälänhädän torjumiseksi. Nykyisin Brasilia on maailman suurimpia maataloustuottajia, sekä EU:n ja Yhdysvaltojen jälkeen maailman suurin elintarvikkeiden viejä. Brasilia on maailman suurin tuottaja muun muassa soijan, kahvin, sokerin ja appelsiinimehun osalta ja toiseksi suurin kanan ja naudanlihan osalta. Maatalousviennin osuus maan kokonaisviennistä oli vuonna 2023 jo lähes puolet eli 49 prosenttia. Brasiliassa on yhteensä yli 5 miljoonaa maatilaa, vaikka tilojen määrä onkin viime vuosina vähentynyt keskimääräisen tilakoon kasvaessa. Tiloista pääosa eli noin 4,5 miljoonaa on edelleen perhetiloja.

Brasilian maataloudessa on tapahtunut huomattavan suuria muutoksia 1960-luvulta 2020-luvulle. Soijapavun ja vehnän laajamittaisempi viljely alkoi Brasiliassa vasta 1960-luvulla, minkä seurauksena oli aluksi voimakasta eroosiota ja maaperän köyhtymistä esimerkiksi Paranán osavaltiossa. Viljelymenetelmistä trooppisissa olosuhteissa ei vielä tuolloin ollut juurikaan kansainvälistä tutkimusta, mistä syystä Brasiliassa perustettiin 1970-luvulla valtiollinen tutkimuslaitos Embrapa. Viljelymenetelmien kehittyminen ja erityisesti siirtyminen viljelykiertoon ja suorakylvöön ovat mullistaneet maatalouden tuottavuuden ja vaikuttaneet merkittävästi myös maatalouden hiilensidontaan. Viljelymenetelmien kehittymisen myötä maassa on ollut myös mahdollista ottaa viljelykäyttöön laajoja alueita Keski-Brasiliassa sijaitsevalta Cerrado-savannilta, jota ei vielä 1960-

luvulla pidetty viljelykelpoisena. Brasiliassa useilla alueilla on mahdollista saada jopa viisi satoa kahdessa vuodessa vaihtelemalla viljeltävää kasvia esimerkiksi soijasta vehnään tai maissiin ja edelleen nurmeen.

Maataloustuotannon merkittävän kasvun taustalla on tuotantomenetelmien kehittymisen ja kasvin- ja eläinjalostuksen lisäksi myös lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käytön lisääntyminen. Kansainvälisten arvioiden mukaan Brasiliassa kulutetaan jopa viidennes maailman kasvinsuojeluaineista, ja Brasilia on maailman suurin lannoitteiden tuoja. Brasiliassa tuotantoeläinten lääkitseminen on myös varsin vapaata ja esimerkiksi antibiootteja voi antaa eläimille myös ilman eläinlääkärin määräystä, päinvastoin kuin Suomessa. Hormonien käyttö on ilmeisesti yleisempää maidontuotannossa kuin lihakarjan kasvatuksessa. Matkan aikana delegaation jäsenet esittivät useissa tapaamisissa kysymyksiä erityisesti EU-alueella kiellettyjen kasvinsuojeluaineiden sekä antibioottien ja hormonien käytöstä. Näihin kysymyksiin ei saatu kovinkaan täsmällisiä vastauksia, vaikka erityisesti lääkkeiden käytön vähentämisen todettiin olevan tavoitteena. Sen sijaan vastauksissa korostettiin, että lainsäädäntö edellyttää Brasiliassa, että maa- ja metsätaloustuottajat suojelevat omistamastaan maa-alueesta vähintään 20 prosenttia, ja Amazonin alueella jopa 80 prosenttia, saadakseen hyödyntää muita alueita. Lainsäädännössä on myös varsin tiukkoja vaatimuksia suojavyöhykkeiden jättämisestä jokien ja muiden vesistöjen rannoille.

Mielenkiintoinen erityispiirre Brasilian maataloustuotannon rakenteessa on osuuskuntien merkittävä rooli. Osuuskuntia on ollut Brasiliassa jo noin sadan vuoden ajan, ja niitä perustettiin aluksi erityisesti maitotilojen yhteistyön kehittämiseksi ja meijeritoiminnan järjestämiseksi. Nykyisin varsin suuri osa eri alojen maataloustuottajista on liittynyt jäseneksi alueellisiin maatalousosuuskuntiin, jotka huolehtivat jäsentensä puolesta sekä tuotteiden myynnistä ja markkinoinnista että keskeisten tuotantohyödykkeiden, kuten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden ostosta, ja parantavat näin viljelijöiden neuvotteluasemaa markkinoilla. Delegaatio vieraili Frísian osuuskunnassa, johon kuuluu jo noin 1000 tuottajaa ja jonka tuotto oli vuonna 2023 noin 1,2 miljardia euroa. Osuuskunta oli vastikään perustanut oman lannoitetehtaan lannoitteiden saatavuuden turvaamiseksi. Delegaatio vieraili myös juuri toimintaansa käynnistävällä mallastehtaalla, jonka olivat perustaneet alueen kuusi suurinta tuottajaosuuskuntaa yhdessä.

Brasilian metsät ja metsätalous

Brasilia on merkittävä metsäteollisuusmaa, vaikka puunjalostusteollisuuden vienti onkin vasta noin 5 prosenttia kokonaisviennistä. Puupohjaisen sellun tuotannossa Brasilia on maailman toiseksi suurin tuottaja Yhdysvaltojen jälkeen, ja selluteollisuus on voimakkaassa kasvussa. Brasilian metsäteollisuus perustuu istutusmetsistä saatavaan eukalyptus- ja mäntypuuraaka-aineeseen. Istutusmetsien tuottavuus on korkeaa, ja eukalyptukset voidaan hakata yleensä noin 7 vuoden ikäisinä ja männytkin jo 13-14 vuoden iässä. Brasilian metsäteollisuus on yksi tärkeimmistä vientimarkkinoista suomalaisille metsäteollisuuden teknologiayrityksille. Brasilian suurimpia metsäteollisuusyrityksiä ovat Suzano ja Klabin.

Delegaatio vieraili Paranássa useissa metsäteollisuusyritys Klabinin kohteissa. Klabin on yli 125-vuotias perheyritys, joka on nykyisin maan suurin puupohjaisten pakkaustuotteiden viejä. Yhtiön omistuksessa on 751 000 hehtaaria maata, josta 42 prosenttia on suojeltua luonnontilaista metsää. Yrityksen edustajat korostivat suojelualueiden suurta osuutta verrattuna esimerkiksi Eurooppaan; kun Suomessa metsien pinta-alasta noin 13 prosenttia on suojeltuja alueita, osuus on koko maailmassa 18 prosenttia, Etelä-Amerikassa 44 prosenttia ja Brasiliassa vielä tätäkin korkeampi. Klabinissa on panostettu vahvasti EU:n metsäkatoasetuksen edellyttämään raportointiin ja puun jäljitettävyyden varmistamiseen. Metsäkatoasetuksen toimeenpanoon liittyvää uutta tietojärjestelmää on tarkoitus pilotoida heinäkuussa, ja yritys uskoo järjestelmän olevan toiminnassa asetuksen tullessa voimaan vuoden 2025 alussa.

EU:n metsäkatoasetusta kohtaan esitettiin delegaation vierailun aikana useissa yhteyksissä myös kritiikkiä, ja asetusta pidettiin osoituksena siitä, ettei Euroopassa ymmärretä eteläisen pallonpuoliskon olosuhteita. Keskustelussa metsäkadosta korostui vahvasti, että metsäkadon arvioidaan aiheutuvan yli 90-prosenttisesti laittomista hakkuista, jotka liittyvät usein kaivostoimintaan, huumekauppaan tai jopa ihmiskauppaan. Maa- ja metsätalouden osuuden metsäkadossa katsottiin olevan pieni. Metsäteollisuuden edustajat ovat myös vaatineet hallitukselta voimakkaampia toimia Amazonin laittomien hakkuiden lopettamiseksi. Toisaalta tapaamisessa alkuperäkansojen edustajien kanssa nostettiin esiin, että alkuperäiskansoilla on alueiden käyttöön liittyviä kiistoja erityisesti istutusmetsäteollisuuden edustajien kanssa. Alkuperäiskansojen näkökulmasta Brasilian maankäyttöä koskevaa lainsäädäntöä pidettiin keskusteluissa kohtuullisen hyvänä, mutta sen toimeenpanoon katsottiin liittyvän yleisesti vakavia ongelmia.

Muita huomioita

Brasilian biotalouteen liittyy keskeisesti biopolttoaineiden tuotanto. Brasiliassa ryhdyttiin jo 1970-luvulla öljykriisin seurauksena käyttämään alkoholia vaihtoehtoisena liikennepolttoaineena. Tavoitteena oli vähentää maan öljyriippuvuutta ja säästää ulkomaan valuuttaa. Vuosina 1975-1985 bioetanolin tuotanto kasvoi Brasiliassa 200 prosentilla, ja etanolin käyttöön ohjattiin voimakkaasti myös lainsäädännöllä. Vielä 1990-luvulla tuotanto jatkoi sääntelyn purkamisesta huolimatta kasvua, mutta vuosituhannen vaihteessa etanolin käytössä tapahtui notkahdus, kun markkinat avattiin ja valtion tuet poistettiin. Myöhemmin 2000-luvulla henkilöautoissa ovat yleistyneet joustavalla polttonestejärjestelmällä varustetut moottorit, jotka mahdollistavat erilaisten alkoholin ja bensiiniseosten käytön. Tämä on kääntänyt bioetanolin tuotannon jälleen voimakkaaseen kasvuun. Etanoli on edelleen osassa autoista yksinomainen polttoaine, ja etanolia käytetään vähäisessä määrin myös dieselautoissa. Dieselkäyttöiset henkilöautot eivät kuitenkaan ole sallittuja Brasiliassa.

Viljelijöiden kasvattamasta sokeriruo'osta jalostetaan ensin osa sokeriksi ja loput kasvista hyödynnetään bioetanolin tuotannossa. Biopolttoaineita tuotetaan vähäisemmässä määrin myös maissista, ja biodieseliä myös soijapavuista. Alan edustajat korostivat, että bioetanolia ei valmisteta enää miltään osin elintarviketuotantoon kelpaavasta raaka-aineesta, vaan sokerituotannon sivutuotteista. Brasilia on maailman suurin sokerintuottaja ja sen osuus globaalista viennistä on lähes puolet (48 %). Brasilian etanolin kokonaistuotanto oli vuonna 2022 yhteensä 30,6 miljardia litraa, mistä 86 prosenttia oli peräisin sokeriruo'osta. Tuotantolaitokset keräävät käyttämänsä sokeriruo'on lähialueilta, ja sokeriruo'on korjuussa on 2000-luvulla siirrytty vähitellen kohti koneellista korjuuta. Sokeriruoko on korjattavissa noin vuoden kuluttua istutuksesta, ja kasvusto uusitaan noin 6-7 vuoden välein. Sokeriruokolajikkeiden jalostus on Brasiliassa voimakasta.

Matkan aikana käytiin joitakin keskusteluja myös metsästyksestä Brasiliassa. Luonnonvaraisten eläinten metsästys on ollut lainsäädännössä lähtökohtaisesti kiellettyä Brasiliassa ilmeisesti jo 1960-luvun lopulta lähtien. Tästä yleisestä kiellosta on kuitenkin poikkeuksia alkuperäiskansojen perinteisten oikeuksien turvaamiseksi sekä myös muiden paikallisten maaseudun yhteisöjen perinteiden ja oikeuksien turvaamiseksi. Myös aselainsäädännössä on eroteltu aseiden hallussapito maaseudulla ja toisaalta kaupunkialueilla. Viime aikoina maataloudelle ovat aiheuttaneet vahinkoja Brasiliaan vieraslajina tuodut villisiat, mikä on nostanut esiin kysymyksen mahdollisuudesta metsästää villisikoja vahinkojen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi.

Lisätiedot ja aineiston säilytys: Tuire Taina

Liite

Matkaohjelma